

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל
תשיעי
קובץ
שלשלת האור
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

דברים

(חלק יט שיחה ה)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלש לבריאה

שנת הקהל

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת דברים, כז תמוז — ד' מנחם-אב, ה'תשפ"ג (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

דברים ה *

30

ארבעה שפסולים לסכך, שדינם הוא⁹ שאפילו הפכן על צידיהן (שאינן בהן ארבעה¹⁰) פסולים הם, ד"כיון דיש שם פסול עליהן" הרי הם פסולים, בכל ענין¹¹, ובטעם הדבר ביאר הגאון הרוגצובי¹², שאף דבר האסור מצד גזירה אטו דבר אסור אחר (תקרה), נעשה "כמו עצם האיסור" (היינו, שאיסורו הוא לא רק במקום שישנו טעם האיסור). ועל-דרך-זה בעניננו, שאע"פ שטעם האיסור של בישולי נכרים הוא משום חתנות, מכל מקום נעשה הדבר "כמו עצם האיסור", וממילא האיסור נשאר במקומו גם במקום שהטעם דחשש חתנות אינו.

ב. ויש לומר, שמקור לדעת רוב הפוסקים נמצא בסיפור המובא בסיום מסכת עבודה זרה בדבר אופן הכשרת סכין מגיעולי נכרים לאכול בה צונן¹³

א. בדין איסור בישולי נכרים – הנלמד¹ (בדרך אסמכתא²) מהכתוב³ „אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי“ („מה מים שלא נשתנו כו' על ידי האור אף אוכל כו'") – נחלקו הפוסקים אם יש איסור אף בכלים שנבלעה בהם פליטת בישולי נכרים.

לדעת כמה פוסקים⁴, מאחר שאיסור בישולי נכרים הוא משום חתנות⁵ (שמא יביא הדבר לחיתון עם נכרית) לא אסרו את פליטתם, כי „בהא ליכא ודאי משום חתנות⁶“, אבל דעת רוב הפוסקים⁷ היא שגם הכלים אסורים, „דכל שאסרוהו חכמים פליטתו כמוהו"⁸.

ויש לומר, שיסוד הדבר הוא על-דרך המבואר בענין נסרים שרחבן

(* וסיום מס' עבודה זרה.

1) ע"ז לו, סע"ב.

2) שם לת, רע"א. ולהעיר מר"ן שם „דומיא

דקרא בעינן, ע"ש.

3) פרשתנו ב, כת. – ובירושלמי ע"ז (פ"ב

ה"ח. שבת פ"א ה"ד) למדו זה מהפסוק שלפנ"ז

(פרשתנו שם, ו). ובתיב"ע בב' המקומות „כד חיי".

4) רא"ש – הובא בטור יו"ד ס"ס קיג. רא"ה

– הובא בב"י שם. דיעה הב' שו"ע שם סט"ז.

ועוד (ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' בשולי גוים

(ע' תרעג, וס"ז).

5) פרש"י ע"ז לה, ב ד"ה והשלקות. ביצה טז,

א ד"ה אין בהם. תוס' ע"ז לו, ב ד"ה והשלקות;

לה, א ד"ה אלא. רמב"ם הל' מאכלות אסורות

פי"ז ה"ט. ועוד. וראה לקמן בפנים סעיף ו.

6) ב"י שם (מהרא"ה הובא בתשובת הר"ן).

7) ב"י שם. וראה הנסמן באנציקלופדי' שם.

8) לשון הרשב"א – הובא בב"י שם.

9) סוכה יד, ב. רמב"ם הל' סוכה פ"ה ה"ז.

טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתרכ"ט סי"ח (ס"ל).

10) כ"ה ברמב"ם, טושו"ע ודאדה"ז שם.

וברש"י סוכה שם (ד"ה הפכן) „שהוא פחות מג'".

וראה מהרש"א שם.

11) רש"י שם ד"ה פסולה.

12) צפע"נ לרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב.

13) שנועצה עשרה פעמים בקרקע" – וזה

מהני (לא רק להעביר השמנונית שעל הסכין

– ראה רש"י ע"ז שם ד"ה שאין. תוד"ה אמר

שם. ועוד – כ"א) גם למה שבלוע תוך קליפת

הסכין מצד דוחקא דסכינא (ר"ן למשנה ע"ז עה,

ב); שלכן מהני נעיצה בקרקע גם לדבר חריף

(טור יו"ד ס"ס קכא ובב"י שם ד"ה ומה שכתב)

שאוסר כדי נטילה (שו"ע יו"ד ר"ס צו. וראה

ש"ך שם סק"ב. שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ז סנ"ט).

וראה גם מהרש"א סוף ע"ז. וראה הערה הבאה.

טען בוודאות שאינו פרוש כו' (שהרי „אידכר מאי עבדת באורתא“).

אבל לפי זה תמוה למאן דאמר הראשון: כיון שבאטי קיבל את הנשים הפרסיות ועבר על איסור ודאי, אם כן, מפני מה אמר שבור מלכא רק דלא קים ליה בגויה? ודוחק גדול לומר שה„איכא דאמרי“ נחלקו עם המאן דאמר הראשון במציאות¹⁵ – אם אירע המעשה ד„עבדת באורתא“ או לא.

ג. התוס'¹⁶ כתבו שבאטי לא חטא בזה שקיבל את הנשים הנכריות, כי היה „עבד קצת שמעוכב גט שחרור“, ועבד מותר באשה נכרית.

[ויש לומר שרש"י (שלא העיר שבאטי לא עבר על איסור בזה) ותוס' לשיטתיהו אזלי: בדין „נתיאשתי מפלוני עבדי . . אין לו תקנה אלא בשטר“ (במסכת גיטין¹⁷), פירש רש"י: „אין לו תקנה – בבת ישראל ולא בשפחה שהרי משוחרר הוא קצת כו'“. אבל התוס' שם¹⁸ פירשו (דלא כרש"י, אלא) „אין לו תקנה בבת חורין קאמר, אבל בשפחה שרי“. ועל-דרך-זה הוא גם בנוגע לבאטי שהיה מעוכב גט שחרור¹⁹, שלדעת רש"י הוא אסור

– שאם נפרש שם שהאיסור שבסכין היה מצד ביטולי נכרים¹⁴ יתורצו כמה תמיהות בסיפור. וזה לשון הש"ס:

מר יהודה ובאטי בר טובי הוו יתבי קמיה דשבור מלכא, אייתו לקמיהו אתרוגא פסק אכל, פסק והב ליה לבאטי בר טובי, הדר דצה עשרה זימני בארעא (כדאיתא בגמרא שם, שכדי להכשיר הסכין „נועצה עשרה פעמים בקרקע“) פסק הב ליה למר יהודה. א"ל באטי וההוא גברא לאו בר ישראל הוא? א"ל מר קים לי בגויה ומר לא קים לי בגויה (רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור אבל בכ איני מוחזק שתהא פרוש כל כך. רש"י). איכא דאמרי אמר ליה אידכר מאי עבדת באורתא (דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאים, וכששיגרן להם בלילה שעבר, קיבל באטי, ורב יהודה לא קיבל. רש"י).

בפשטות נראה שהחילוק בין שתי הדעות במענהו של שבור מלכא הוא, שלפי המאן דאמר הראשון כל שאמר שבור מלכא הוא שאינו יודע בבירור אם באטי פרוש מדבר איסור („בך איני מוחזק“), ולפי ה„איכא דאמרי“

(14) אלא שצ"ע (וחיפוש) להדיעות שהכלים של ביטולי נכרים מותרים מפני שאין בפליטה משום חתנות – אולי סכין שאני דסתם סכין אינו נקי מן שמנונית (שו"ע אדה"ז שם סנ"ח. רמ"א שם ס"ז. ועוד), ונמצא שיש איסור בע"ז. וא"כ אין ראי' מהסיפור בע"ז לשאר כלים של ביטולי נכרים.

אבל ראה מהרש"א הנ"ל, שבהסיפור דע"ז ככר העביר השמנונית ע"י שפסק אתרוגא כו'. ובכלל מסתבר שסכיניו של מלך הוא נקי משמנונית (ע"ד מה שהביא בט"ז יו"ד ס"י סק"ו גבי חנוני).

(15) ראה שד"ח כללים מע' המ"ם כלל קסד.

(16) סוף ע"ז (ובב"ח שם). תוד"ה מסר נדה

מז, א. וראה גם ריטב"א ע"ז ונדה שם.

(17) לט, ריש ע"ב.

(18) מ, א ד"ה אות.ו.

(19) בתוס' (ותוס' הרא"ש) נדה שם „עבד

הוה“ (וראה פסקי התוס' ע"ז שם). אבל בפשטות כוונתם כמ"ש בע"ז שם „עבד קצת שמעוכב גט שחרור“. וראה רמב"ן, ריטב"א וחדא"ג מהרש"א קידושין ע, ב.

32

בשפחה²⁰, ולדעת התוס' הוא מותר בשפחה (ועל-דרך-זה בנכרית²¹).

אבל אינו מובן (לפי פירוש התוס'): מאחר שבאטי לא עבר על איסור, למה נזף בו שבור מלכא באמרו „אידכר מאי עבדת באורתא“.

והריטב"א²² כתב לבאר ד„שבור מלכא לא היה יודע זה, ולפיכך חשד אותו שכשם שלא נזהר מן הנכרית לא יחוש לגיעולי נכרים, וזה אינו כי עבד מזהר הוא בכל האיסורין, וכשם שאסור בחזיר ובנבלה אסור בגיעוליהו“.

אבל לכאורה אין ביאור זה מחזור לגמרי: שבור מלכא היה בקי בדינים²³ (כדמוכח (גם) מסוגיא זו גופא), ואם כן, אין מסתבר לומר שלא ידע את הדין שעבד מותר בנכרית. גם קשה לומר שלא ידע שבאטי עודנו עבד קצת, שהרי רב יהודה הכריז על כך ברבים²⁴.

ד. גם צריך להבין בפרטי הסיפור:

בשלמא מה שבאטי נטל את

האתרוג משבור מלכא ואכלו (כפי שמשמע מסיפור המעשה), אפשר לבאר בפשטות, ש[אין זה מפני שלא נזהר מגיעולי נכרים, או מפני שלא ידע את דין גיעולי נכרים (כי משאלתו „וההוא גברא לאו בר ישראל“ מובן שידע זאת ושהדבר חרה לו), אלא] זהו מפני שאילולא אכל מה שנתן לו המלך, היה נחשב עי"ז למורד במלכות²⁵, ויש כאן חשש של פיקוח נפש²⁶ הדוחה את כל התורה, „יעבור ואל יהרג“²⁷.

(וכמובן, אין סתירה לזה מכך שלאחר שראה ששבור מלכא מנע את מר יהודה מדבר איסור, שאל „וההוא גברא לאו בר ישראל הוא“ – מפני מה לא שמר מאיסור גם אותו, את באטי בר טובי).

אבל עדיין תמוה – מצד שבור מלכא:

א) הלא שבור מלכא לא רצה להכשיל בדבר איסור²⁸ – ואם כן, האמנם די היה בכך שלא היה בטוח

(25) ראה עד"ז עבודת עבודה (לר"ש קלוגר) ע"ז שם.

(26) ראה חגיגה ה, ב. רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ח. ולהעיר ממגילה יג, סע"ב.

(27) סנהדרין עד, א.

(28) גם את"ל דב"נ אינו מחוייב בלפני עור (הדיעות בזה – ראה שד"ח כללים מע' הוא"ו כלל כו סק"ג) – הרי בנדוד"ז רואים ששבור מלכא ה' נזהר בזה (מאיזה טעם שהוא).

ומה „ששיגר להם שתי שפחות“ (לשון התוס' ע"ז שם. ועד"ז ברש"י שם „כששיגרן כו") – אינו שייך לנדוד"ז, כי כיון שכן ה' „דרך פרסיים“ הנהגה רגילה – נעשה זה ע"י משרתי המלך הממונים על הכנסת אורחיו, לא שהמלך ה' משגר (וכמפורש בתוד"ה מסר נדה מז, א).

(20) ועד"ז בנכרית. ואף שלדעת רש"י (קידושין סט, א) ועוד ישראל אסור בשפחה מה"ת (משום ולא יהי' קדש גו' – תצא כג, יח), משא"כ בנכרית דרך זנות בצנעא הוא רק גזירה דרבנן* (ע"ז לו, ב) – מ"מ, מכיון דזה שאסור בשפחה (לרש"י) הוא מפני „שמשוחרר הוא קצת“, מסתבר לומר שאסור הוא גם בנכרית.

(21) ראה גם מהרי"ט קידושין שם.

(22) ע"ז שם. וראה גם ריטב"א נדה שם.

(23) רש"י ותוס' סוף ב"מ.

(24) קידושין שם.

(*) אלא ש"א שגם זה הוא איסור מה"ת – ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' בעל ארמית (ע' יד ואילך) וש"נ.

ששימשה לתבשילי בשר רותח וכו'; ובודאי היו שם סכינים מיוחדות לפירות, וממילא לא היתה בהן בליעה ממאכלות אסורות –

אלא הסכין היתה אסורה מצד בישולי נכרים³³, כי נעשה שימוש בסכין זו גם לפירות מבושלים (וחרפים)³⁴, והיא בלעה מבישולי נכרים^{34*}.

עפ"ז מובן תוכן הוספת ה"איכא דאמרי", ששבור מלכא אמר, "אידכר מאי עבדת באורתא":

טעם האיסור דבישולי נכרים הוא (כנ"ל) משום חתנות – "בנותיהן". ומאחר שבאטי היה מותר בבנותיהן (לדעת התוס') – הרי האיסור דבישולי נכרים (שהוא משום בנותיהן) אינו שייך בו³⁵.

ואע"ג דקיימא לן (כנ"ל סעיף א) 34 שהאיסור דבישולי נכרים נעשה, כמו עצם האיסור (ולכן האיסור בעינו עומד גם במקום שטעם האיסור בטל) – אין זה דומה לנידון דידן, כי,

33 ואין לומר שלפ"ז הי' מותר לאכלו בלאה"כ בלי נעיצה בקרקע, שהרי לכו"ע אין הכלים אוסרים מה שנתבשל בהם (כשיש רוב בתבשיל) – ש"ך יו"ד סק"ג סקכ"א – דמנ"ל שבכדי נטילה דמקום החתיכה דהאחרון יש בו רוב לגבי הבלוע שבסכין. וראה לקמן הערה 39. 34 כולל – פירות שאינם נאכלים כמו שהם חי.

34* וצ"ע שעכצ"ל שהאחרון עצמו לא הי' אסור משום בישולי נכרים (אף שאינו נאכל כמו שהוא חי) – כדמוכח מזה שרב יהודה אכל האחרון – היינו שנתבשל ע"י ישראל!

35 אף שלא הותר לו דרך חתנות שהוא איסור מה"ת (ע"ז לו, ב) רק שלא גזרו עליו משום נשג"ז (נשג"א) – תוס' נדה שם (וראה מהרי"ט הנ"ל) – מ"מ, אם הותר לו בבנותיהן (דרך זנות עכ"פ), כש"כ שאין לאסור לו בישולי נכרים.

מדבר איסור, כדי להכשילו בוודאות ולתת לו לאכול דבר איסור?

ב) אפילו לפי ה"איכא דאמרי", שבאטי עבר בוודאות על איסור באורתא (אם באמת – לשיטת רש"י, או רק לדעת שבור מלכא – לשיטת התוס'), עדיין אין זה טעם שיכשילו באיסור נוסף; הרי יתכן שבאטי אמנם לא הצליח להתגבר על הנסיון הגדול²⁹ דיצרא דעבירה (עם נכרית), ואעפ"כ נזהר ממאכלות אסורות. ובפרט שאיסור זנות עם נכרית (לא בדרך חתנות) בצנעא הוא איסור דרבנן³⁰, וגיעולי נכרים הוא איסור מן התורה³¹.

ג) התמיהה אף גדולה מזו: מאחר שבלאו הכי נעץ שבור מלכא את סכינו בקרקע (לצורך מר יהודה), הרי היה יכול לעשות זאת כמה רגעים לפני כן, בטרם נתן לבאטי לאכול מהאחרון, וכך היה גם באטי ניצל מהאיסור – ולמה נשתתה ונעץ את הסכין בקרקע רק לאחר הנתינה לבאטי (כך שיאכל דבר איסור דוקא)?

ה. ויש לומר הביאור בזה, ובהקדים, שיש לומר שהאיסור שבסכין לא היה מצד מאכלות אסורות (בכלל) שבלעה בבית שבור מלכא, כי בהיותו מלך, הרי "כלום חסר לבית המלך"³² – אין מקום לומר שהיו משתמשים לצורך חיתוך פירות (אחרון) בסכין

29 ראה יומא סט, ב. קדושין פ, ב ואילך. רמב"ם הל' אסו"ב בסופן.

30 נסמן לעיל הערה 20.

31 ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו בתחלתו, וש"נ.

32 שבת ספכ"ג.

ועל-דרך-זה יש לבאר את מענה שבור מלכא „אידכר מאי עבדת באורתא“ לשיטת רש"י, שבאטי היה אסור בנכרית (אף שהיה „עבד קצת“): מאחר שהאיסור דבישולי נכרים הוא רק כדי להרחיק מבנותיהן, סבר שבור מלכא שאין שום טעם והכרח להציל את באטי מהסייג לאיסור (ד„בנותיהן“), בה בשעה שהוא אינו נזהר באיסור עצמו („בנותיהן“).

ו. עפ"ז יש לבאר הטעם שלמאן-דאמר הראשון לא אמר שבור מלכא „אידכר מאי עבדת באורתא“:

מלבד הטעם הנ"ל לאיסור בישולי עכו"ם (משום חתנות), מצינו טעם נוסף: „שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא“³⁸.

ויש לומר, ששתי הלשונות בגמרא תלויות בשני הטעמים הללו, ונחלקו איזה מהם הוא הטעם (העיקרי): ל„איכא דאמרי“ הטעם (העיקרי) הוא משום חתנות, ולכן המענה „אידכר מאי עבדת באורתא“ מבאר מפני מה לא היה צורך להציל את באטי מבישולי נכרים (לדעת התוס' מפני שהוא מותר בבנותיהן, ולדעת רש"י, מפני שבלאו הכי אינו נזהר בבנותיהן); ואילו ללשון הראשון הטעם (העיקרי) הוא „שלא יהא ישראל רגיל בו“ ויאכילנו דבר טמא, ולגבי חשש זה, הענין ד„עבדת באורתא“ אין בו מענה וביאור.

אבל עדיין אינו מובן, כנ"ל, למאן-

(לבד זאת שהכלל „נעשה כמו עצם האיסור“ אינו שייך אלא כשהנידון הוא דבר וחפץ מסוים שכבר חל עליו „שם פסול“, וממילא הפסול נשאר במקומו „בכל ענין“; משא"כ במקום שהשכל מחייב שהאיסור אינו חל מלכתחילה על הדבר, לפי שטעם האיסור אינו שייך שם מעיקרא דדינא³⁶, וכמו שמצינו בנידון דידן גופא, שישנם כמה וכמה אופנים שבהם איסור בישולי נכרים אינו, מפני שהגזירה משום חתנות אינה שייכת בהם כלל³⁷ – הנה נוסף לזה),

מה שהאיסור נשאר במקומו גם כאשר (הסיבה ו)הטעם אליו בטל, היינו רק בנידון שעצם האיסור דחתנות בעינו עומד, ורק שאין חשש שבישולי הנכרים יביאו לידי איסור חתנות; משא"כ בנידון דידן, לגבי באטי, הרי איסור החתנות אינו – ואם כן, אין מקום לומר שבשעה שענין החתנות („בנותיהן“) הוא דבר המותר, יחול איסור על דבר (בישולי נכרים) העלול להביא לידי חתנות!

(36) ראה לדוגמא – שו"ע יו"ד ר"ס קטז ובפר"ח* (ועוד) שם, וש"נ. וראה אנציקלופדי תלמודית ע' דבר שבמנין צריך מנין כו' (ע' תשא ואילך) וש"נ.

(37) ראה אנציקלופדי תלמודית ע' בשולי גוים (ע' תרנח ואילך. ע' תרסו. וש"נ).

(* ע"פ הדוגמא שהביא בפר"ח שם מריש ע"ז דלפני אידיהן של עכו"ם ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהם ומ"מ רב יהודה שדר ל' קורבנא כו' ידענא ב"י זלא פלח כו' (ע"ז סד, סע"ב ואילך. הובא בתוך"ה אסור בריש המס') – יש לקשר סיום המס' לתחלתה, שבשניהם מודגש דבמקום שלא שייך טעם האיסור לא גזירנן.

(38) רש"י ע"ז לה, רע"א [וכבר הקשו עליו (ב"ח יו"ד ר"ס קיב. ועוד) שסותר א"ע (ראה לעיל הערה 5). ואכ"מ]. ועוד (ראה אנציקלופדי שם (בתחלת הערך), וש"נ).

וגם, בכלל, הכל מחוייבים בכבודם של מלכי אומות העולם.⁴¹

ויש לומר הטעם לזה, כי כבוד המלך הוא ענין הנוגע לישובו של עולם („שאלמלא מוראה (של מלכות) איש את רעהו חיים בלעו”⁴²), שגם בני נח מצווים על זה⁴³, וממילא חל החיוב בכבודם גם על ישראל].

ונמצא, שמצד כבוד המלך אסור היה⁴⁴ לשבור מלכא לנעוץ את הסכין בקרקע^{44*} בפני באטי ומר יהודה. וממילא, מאחר שבאטי לא היה עתיד לעבור על איסור באכלו את האתרוג (גם ללא נעיצה בקרקע), ואדרבה, הוא היה מחוייב לאכול מחשש פיקוח נפש כנ”ל (סעיף ג)⁴⁵ – היה שבור מלכא מוכרח לתת לו לאכול מהאתרוג בלי הקדמת נעיצת הסכין בקרקע.

עפ”י יש לבאר את הסברו של שבור מלכא בטעם שנעץ את הסכין בקרקע בשביל מר יהודה דוקא – לפי ש,מר קים לי בגויה”: כוונתו לא היתה לומר

דאמר הראשון: איך מצדיקה טענתו של שבור מלכא „לא קים לי בגויה” את הכשלת באטי בדבר איסור³⁹?

גם עדיין אינו מבואר היטב ל”איכא דאמרי” לשיטת רש”י: הן אמת שבאטי לא היה נזהר בבנותיהן, ולכן אין הכרח להצילו מהסייג לבנותיהן, אבל מכל מקום, עדיין עדיף להקדים ולנעוץ את הסכין בקרקע קודם חיתוך האתרוג עבור באטי (ובדרך ממילא למנוע אותו מאיסור), כיון שאין בזה שום תוספת טירחא.

ז. והביאור בזה:

דין הוא⁴⁰ שפרנס שנתמנה על הציבור אסור לו לעשות מלאכה בפני שלשה, ומכל”שכן שכך הוא הדין במלך.

[ואע”פ ששבור מלכא היה נכרי, הרי הלכה זו היא מילתא בטעמא, והטעם ישנו בשלימותו גם בנכרי, ובפרט בנוגע לנכרי בהנהגתו בעצמו.

(41) ראה סדר ברכת הנהנין לאדה”ז פ”ג ס”ט-י (ובמ”מ שם).

(42) אבות פ”ג מ”ב.

(43) ראה בארוכה לקו”ש ח”ה ע’ 158 ואילך.

(44) דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (סוטה מא, ב ושי”ג).

(44*) אבל אין להקשות איך נתן להם החתיכת אתרוג, והרי גם להאכיל ולהשקות הוא היפך כבודו של מלך (ראה קידושין לב, ב) – כי שם המדובר ש”עונד ומשקה” (וכיו”ב) – כהנהגת משרת, משא”כ נתנית פרס ומתנה. – ולהעיר מב”ר (פצ”ב, ה) נתן לו יוסף.

(45) ראה תניא אגה”ק סכ”ו „ונעשה היתר [גמור]”. וידועה השקו”ט אם רק נדחו או הותרו (ראה לקו”ש ח”א ע’ 347 ואילך, ושי”ג). וראה שו”ע אדה”ז או”ח סקצ”ו ס”ה: שהיתר הוא אוכל ומצוה הוא עושה.

(39) את”ל (דלא כנ”ל הערה 33) שהאתרוג ה’ מותר (כי ה’ רוב בהאתרוג לגבי הבלוע שבסכין) – נמצא, ששבור מלכא לא הכשילו בדבר איסור. ומ”מ לא נתן למר יהודה עד שנעץ הסכין בקרקע, כי „מר קים לי בגויה” שלא יאכלנו אף שמותר* (ע”ד המבואר לקמן בפנים סעיף ז). וכדיוק לשון רש”י (ע”ז שם) „פרוש כל כד”. אבל עדיין לא מתורצת שאלה הב’ שבפנים.
(40) קידושין ע, א. רמב”ם הל’ סנהדרין פכ”ה ה”ד. טושו”ע חו”מ ס”ח ס”ד.

(*) מכיון ששבור מלכא לא ה’ צריך לעשות כן לכתחילה. ובפרט ש”א (רשב”א הובא בב”י לטו”ד סצ”ט ד”ה ומ”ש רבינו בזה בשם הרשב”א. ש”ך יו”ד סקט”ו סק”ז) דגם בישולי נכרים לא בטלי ברוב כ”א בס’.

ח. מסיפור זה למדנו גם הוראה בעבודת ה':

מסופר כאן שלפני שבור מלכא ישבו שני אנשים שהיו מחוייבים בכבוד המלך. אחד מהם היה בפחד מפני המלך שאינו יהודי, ולכן אכל מהפרי שחתך שבור מלכא בסכין שאינה כשרה, בהסתמך על היתר מטעם פיקוח נפש וכו' – ויהודי זה לא קיבל מהמלך את הכבוד הראוי;

והשני, שעליו אמר שבור מלכא „קים לי בגויה“ שלא יעבור על איסור אפילו אם הדבר נוגע בכבוד המלך, עד למסירת נפש – הנה דוקא יהודי זה, לא זו בלבד שלא איבד את חנו בעיני המלך, אלא אדרבה – שבור מלכא בעצמו ויתר על כבוד מלכותו והטריח את עצמו לשמש את מר יהודה.

דלכאורה: הרי היה ביכלתו לקרוא לאחד ממשרתי המלך ולצוות עליו לנעוץ את הסכין בקרקע, או אפילו להורות למר יהודה עצמו לעשות זאת?

37 אלא, שבשעה שגוי רואה לפניו יהודי ירא שמים הפורש מן האיסורים עד למסירת נפש, אזי לכבוד יחשב לגוי ההוא (ואף לכבודו של מלך⁵¹) שיש ביכלתו לשמשו; ולא לשמשו סתם, אלא להסכים למלא את רצונו ולסייעו – ואף בגופו – גם בכל ההידורים (וכנ"ל שעל-פי דין היה מותר למר יהודה לאכול את האתרוג בלי נעיצת הסכין בקרקע).

(51) ומקרא מלא דיבר הכותב – והיו מלכים אומניק (ישעי' מט, כג. וראה זבחים יט, א דהובא זה באיגדר מלך פרס).

שבנוגע למר יהודה בטוח הוא שלא יאכל דבר איסור ואילו בנוגע לבאטי הוא מסתפק בכך, אלא – „קים לי בגויה“ שמר יהודה לא יאכל בשום אופן מן האתרוג⁴⁶ (אע"פ שמותר לו לאכול מן הדין), אפילו כשהדבר כרוך בפקוח נפשות,

– ובפרט אם תמצי לומר שמר יהודה הוא רב יהודה, שבגמרא⁴⁷ נאמר אודותיו שהיה מקמאי ד„הו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם“ (אפילו כשאין חיוב לעשות כן⁴⁸) –

וממילא היה שבור מלכא מוכרח לנעוץ בשבילו את הסכין בקרקע⁴⁹;

משא"כ באטי „לא קים לי בגויה“ – היינו שהוא מסופק אודותיו (לא – ח"ו – אם הוא פרוש מן האיסורים בכלל, אלא רק) אם ימסור את נפשו על זה, ולכן אסור היה לשבור מלכא, בהיותו מלך, לוותר על כבודו ולעשות בשבילו את המלאכה דנעיצת הסכין בקרקע⁵⁰.

(46) כדיוק לשון רש"י „פרוש כל כך“ (כנ"ל הערה 39).

(47) ברכות כ, א. – בסיפור דשבור מלכא הלשון „מר יהודה“. אבל ראה רש"י (הובא בתוס') ע"ז שם „רב יהודה“. ובקידושין ע, ב: מכריז רב יהודא כו' באטי בר טובי' כו'.

(48) עץ יוסף לע"י ברכות שם. וראה כס"מ להל' יסודי התורה פ"ה ה"ד.

(49) ואין בזה היפך כבודו של מלך, מכיון שעשה זה שלא יכשל באיסור, ע"ז הא דסוטה שם (וראה תוס' שם) „מצוה שאני“.

(50) עפ"ז יש לתרץ ג"כ זה ששבור מלכא הקדים לתת האתרוג לבאטי קודם מר יהודה – דלכאורה, הו"ל לכבד מר יהודה קודם (ועי' לא ה' מכשיל גם באטי, ובאופן זה נעיצת הסכין בקרקע אינה בשביל באטי ואין זה היפך כבודו של מלך) – כי רצה שילמדו מהנהגתו דין, שבשביל באטי אסור לו לוותר על כבודו.

ועל-ידי הנהגה זו יבוא ה"סיום" על העולם כולו, "והיה ה' למלך על כל
 "עבודה זרה" – ביטול ענין עבודה זרה הארץ"⁵³, בקרוב ממש.
 בעולם, "והיתה לה' המלוכה"⁵² בכל

(משפחת י"ט כסלו תשל"א)

---

(53) זכרי' יד, ט.

---

(52) עובדי' בסופו.

